

כיצד מחנכין

עלון מס' 141

לפרשת מטות מסעי תשפ"ו

חינוך והפכו ביד הלשון / עוצמה ייחודית לתגובות ההורים והמחנכים

מאידך, אדם שנדר או נשבע להיטיב, לעשות מעשה כלשהו, כשהוא מקיים את דיבורו הוא מקיים מצוות עשה של 'ככל היוצא מפיו יעשה', וכל זה מכוחו של דיבור אחד.

כבר אמר החכם מכל אדם 'מוות וחיים ביד לשון', כי יכול אדם להזיק לעצמו או לאחרים נזקים חמורים בדיבור מיותר, באמירה שנאמרה שלא במקום הנכון ושלא בזמן הנכון, ומאידך יכול אדם לבנות עולמות שלמים של טובה וברכה על ידי דיבור אחד.

על אף הכח העצום הטמון בדיבור, הטבע האנושי גורם לאדם לשכוח זאת. הלשון נעה מאליה בתוך הפה, ומוציאה דיבורים מבוקר ועד ערב, כשהאדם המדבר אינו משקיע שום מחשבה קודם לכן, מה הוא עומד לומר, והאם דיבור זה יהיה לטובה או חלילה וחס להיפך.

על כן אמרתי להביא כמה מקרים ששמעתי וראיתי, לכוחו של הדיבור, ואין בדבריי חידושים גדולים, אלא פשוט לעורר אהבה ישנה לעניין הזהירות הנדרשת בדיבור, הן בין חברים וביתר שאת בתוך הבית, כשהורים מדברים עם ילדיהם, ומבלי שהם שמים לב הם בונים את כל עולמם של הילדים בדיבור זה, לטוב ולמוטב..."

להלן דברים חוצבים מפיו של כ"ק מרן אדמו"ר מ'תולדות משה', בעניין 'כח הדיבור' וההשפעה הגדולה שיכולה להיות למילים היוצאות מן הפה:

ברוב רובם של המקרים, האדם מודע לכח שנמצא בכלים השונים העומדים לרשותו. עם סיר אפשר לבשל, עם פטיש אפשר לתקוע מסמרים, עם גפרורים אפשר להדליק שריפה גדולה רח"ל, ועם סכין אפשר לחתוך, לטובה ולרעה...

בכל הכלים הללו, האדם המפעיל אותם - רואה את תוצאות הפעולה שלהם באופן מיידי, או בתוך טווח קצר.

כשמגיע הנושא לכלי שנקרא 'לשון', הכל משתנה, אומר כ"ק האדמו"ר שליט"א. "יכול אדם לומר כמה מילים, והוא מטיל על עצמו איסור עולם לשתות יין ולגלח שער, ואם ישתה יין או יאכל ענבים מכאן ועד סוף ימי חייו - הרי הוא עובר באיסור חמור ולוקה בבית דין על כל אכילה ואכילה שאכל במשך שנים רבות, וכל זה בגלל שפעם אחת לפני עשרות שנים הוא אמר 'הריני מקבל על עצמי נזירות עולם'.

יותר משבעים שנה

פעם נסעתי לארה"ב, ודרכי להתפלל באחד הריכוזים החרדיים שם, בבית מדרש של סאטמאר. נכנסתי לשם, וראיתי יהודי כבן תשעים שנה, שיושב ולומד מסכת מגילה. דמותו תפסה את תשומת לבי. יהודי מבוגר, לכאורה הוא היה צריך להשתמש בזכויות מגדלת כדי לראות את האותיות, ובכל זאת הוא ישב ולמד בכזאת מתקנות לפני התפילה, אפילו שמת לי לב באיזה דף הוא אוחז.

שנה לאחר מכן נקלעתי שוב לאותו בית הכנסת, ושוב רואות עיני את אותו יהודי, מגיע השכם בבוקר, פותח מסכת מגילה ומתיישב ולומד עם הזכויות מגדלת שלו, בקול ובגישמאק גדול.

הצצתי ונדהמתי לגלות שמשנה שעברה ועד עכשיו הוא התקדם רק שניים או שלושה דפים... חשבתי שזה דבר פלא. לא ייתכן שהוא בא ללמוד רק כשאני נמצא באמריקה, הוא בוודאי הגיע כל יום בשנה החולפת... אולי הוא סיים את כל הש"ס ושוב אוחז במסכת מגילה? או שמא הוא לומד בקצב של כמה שורות ביום?

אחרי התפילה ניגשתי אליו ואמרתי לו: 'אני רואה אתכם יושבים ולומדים גמרא בכזאת התלהבות למרות המגבלה של הראייה, וזה מאוד מחזק אותי, כזה גישמאק ושמחה בלימוד, הלוואי שאזכה ללמוד מכם, אבל אני רוצה לשאול... לפני שנה ראיתי שאתה לומד מסכת מגילה, ומאז התקדמת רק שלושה דפים???

היהודי חיך חיוך רחב, ואמר לי שיש לו סיפור מעניין לספר לי... 'כשהייתי ילד כבן 12, נכנסתי להתפלל מנחה וערבית, בבית הכנסת בעיירה בה התגוררנו בהונגריה. הייתי ילד ולא ישבתי בשיעור שמסר הרב בין מנחה לערבית, אבל באותו יום הוא דיבר בהתלהבות על הנושא של 'עולם הבא מסכתא' - מסכת של עולם הבא, וזה חדר לאוזניי. הוא שינן וחזר והדגיש שכל אחד מוכרח שתהיה לו לפחות מסכת אחת שידע על בוריה כדי שיוכל להבחן עליה כשיגיע לעולם שכולו טוב.

בנוסף, הוא ציטט מהספרים הקדושים, שהלומד מסכת מסוימת פעמים רבות, זוכה שהיא תקבל את פניו בעולם הבא, והוא הוסיף שכדאי לסיים מסכת אחת לפחות אלף פעמים...

זמן קצר לאחר מכן הגיעה המלחמה להונגריה, והכל השתבש. כל מה שהיה נחרב. התגלגלתי במקומות שונים, עד שבסוף הגעתי לארה"ב וכאן השתקמתי ובניתי את חיי, אבל הייתי עסוק בעבודה ובחינוך הילדים, ולאחר מכן בהשאת הילדים וכדו'.

לפני כמה שנים, נזכרתי בדברים שאמר הרב. היה זה יותר מ-70 שנה אחרי, אבל ההתלהבות שבה הוא דיבר על זה, והאופן שבו הוא תיאר איך נראה אדם שמיגיע לעולם הבא, ואין אף אחד שיוצא לקראתו, ולעומתו מי שזוכה שבאה לקראתו מסכת שלימה מהתלמוד הבבלי, איזו זכות, איזו שמחה...



חשבתי לעצמי שאני גם רוצה שתהיה איזו מסכת שתבוא לקראתי. בחרתי את מסכת מגילה, כי בגיל המתקדם פחדתי לקחת על עצמי מסכת יותר ארוכה, ומאז אני לומד מסכת מגילה פעם אחר פעם.

שאלתי את אותו יהודי, מספר הרבי שליט"א, כמה פעמים הוא כבר סיים את המסכת, ואם הוא כבר קרוב להגיע לפעם האלף. הוא נהנה מהשאלה ואמר לי שזאת הפעם ה-430 שהוא לומד מסכת מגילה, והוא מקווה שה' ייתן לו מספיק שנות חיים כדי לסיים לפחות אלף פעמים.

יצאתי משם נרעש ונפחד. המעשה עם היהודי הזה הוא מעשה נחמד מאוד ומעורר השראה, שאפשר בכל גיל לתפוס יוזמה, ולהתחיל עם

כזה פרויקט לא פשוט. אבל החלק הכי חשוב בסיפור לדעתי, זה החלק של הדיבור... הרב באותה עיירה קטנה בהונגריה דיבר לכמה אנשים שישבו בשיעור, סביב שולחן בפאתי בית הכנסת. האם הוא באמת חשב שמישהו מהם יקח מסכתא ויסיים אותה אלף פעמים?

אבל עמד שם בצד ילד קטן בן 12, שמע את הדברים, ראה את ההתלהבות, והדברים חדרו לעומק לבו בכזאת עוצמה, שזה נשאר טמון שם יותר משבעים שנה. ילד זה נלקח למחנות, שרד את השואה, התגלגל בין מדינות ויבשות, הקים משפחה, התמודד עם קשיי פרנסה, חינוך ילדים, עבר כל כך הרבה תהפוכות בחיים, אבל הדיבור האחד הזה, שחדר לו ללב כשהיה בן 12, נשאר שם לאורך עשרות שנים... צא ולמד כמה עצום כוחו של הדיבור!



מסירות נפש

לפני כמה שבועות הגיע אלי יהודי, ואמר לי שהוא חייב לי הכרת הטוב גדולה מאוד. שאלתי אותו מאי האי? איני זוכר שאי פעם גמלתי לו טובה באופן מיוחד.

הזכיר לי הלה שלפני כמה שנים, לאחר שנסתלק כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש זצ"ל לבית עולמו, אמרתי עליו דברי הספד, וסיפרתי שפעם אחת בתקופת השואה הוא נפצע באופן משמעותי בשבת אחה"צ, במקום בו הסתתר מהקלגסים הרשעים ימ"ש, ומאחר והבין שמקום המסתור שלו כבר לא יוכל לשמש אותו, נאלץ לצאת ממנו, ואץ לחפש כזית חלה כדי לאכול סעודה שלישית, תוך שיורד ממנו דם והוא נמצא בסכנה גדולה מאוד.

מה אומר ומה אדבר, השלים האיש את דבריו, עד אז הייתי מזלזל מאוד לצערי בקיום מצות סעודה שלישית, אבל הסיפור הזה על הרבי מטאהש והמסירות נפש העצומה שלו לסעודה שלישית, חדרו לי ללב, ומאז לא הפסדתי אפילו פעם אחת סעודה שלישית בכזית פת כדת וכדין.

הנה כי כן, אני חשבתי שאני רק מספר עובדא יפה, ובלי משים התחזק מכך יהודי אחד, להקפיד על מצוה זו לאורך שנים.

ואם באנשים זרים כך, בילדינו על אחת כמה וכמה. הרי האבא והאמא הם האנשים הכי חשובים בחייו של הילד. כל מילה שלהם חודרת לעצמותיו ובונה את האישיות שלו. אם האבא מתייחס בכבוד ראש לכל דבר שבקדושה, הילדים רואים ושומעים ובעיקר מפנימים. ואם

חלילה מוציא מפיו דיבורי זלזול וביטול לאיזשהו דבר בענייני תורה ומצוות, התוצאה תהיה בהתאם רח"ל.

אנחנו לא יודעים חשבונות שמים, אבל כדאי להזכיר לעצמנו ולציבור כולו, שהגמרא במסכת שבת דף כ"ג אומרת 'אמר רבא מאן דרחים רבנן, הוו ליה בנין רבנן, ומאן דמוקיר רבנן, הוו ליה חתנין רבנן' = מי שאוהב תלמידי חכמים יהיו בניו תלמידי חכמים, ומי שמכבד תלמידי חכמים יהיו חתניו תלמידי חכמים.

כמה צריכים לשמור על הפה כשיושבים בבית עם הילדים, ומדברים על הא ועל דא, כמה צריכים להיזהר לדבר בכבוד על תלמידי חכמים, להביע הערכה אליהם, הילדים צריכים לשמוע את אבא מתלהב מזה שפלוני סיים את הש"ס, ואיזו זכות גדולה יש לו, פלוני יודע את כל ארבעת חלקי שו"ע איזו זכות עצומה! הבן של פלוני סיים עשר מסכתות, ונבחן עליהם, אח, איזו נחת!!!

אבל אם מדברים על זה שלפלוני יש רכב חדיש ויפה, והשכן שלו שיפץ את הבית ברמה מאוד גבוהה עם גימור ייחודי, וכשמגיעים לתלמידי חכמים מדברים עליהם בהרבה פחות התלהבות והערכה, איך אפשר לצפות שהילדים השומעים זאת יהיו תלמידי חכמים? הרי אבא שלהם לימד אותם, במסר עקיף, בלי שהתכוון לכך, שיש סדר עדיפויות בחיים. קודם רכב חדיש, אחר כך דירה משופצת לתפארה, ואם נשאר זמן ואפשרות לא יזיק גם ללמוד קצת גמרא מדי פעם.



תגובות מחנכות

מספרים, שפעם הגיע יהודי לבית חברו, וראה שהילד שלו, כבן חמש, מטלטל מוקצה. האבא העיר לו בשפה רפה, והילד המשיך לטלטל, פעם ועוד פעם. שאלו האורח: הכיצד? וכי אינך מחדיר בבנך את חשיבות שמירת השבת? השיב האב שהאב דווקא כן מחנך, אבל הילד רק בן חמש, מה אפשר כבר לדרוש ממנו ולצפות ממנו? לא מתאים סתם לנזוף ולגעור בזאטוט. אומרים לו שזה לא בסדר, וכשהוא יגדל הוא ילמד שלא עושים את זה.

שלוש דקות לאחר מכן טיפס הילד על הספה, ודרך עליה עם הנעליים. קם האב ממקומו וגער באותו ילד עצמו בקול רעש גדול ומתוך הקפדה גדולה. כמובן שהילד מיהר לרדת מהספה ולא העז לחשוב על האפשרות של טיפוס חוזר עליה נגד רצונו של אביו...

שאל האורח: 'תמהני עליך, הילד רק בן חמש. אתה מצפה ממנו שבכזה גיל הוא באמת לא ידרוך על הספה עם הנעליים??? לא מתאים סתם לנזוף ולגעור בזאטוט. אומרים לו שזה לא בסדר, וכשהוא יגדל הוא ילמד שלא עושים את זה'.

אלא מאי... כשהילד דורך על הספה, האבא מרגיש שהוא פוגע ברכושו, על כזה דבר הוא לא יעבור בשתיקה. לעומת זאת, כשהילד מטלטל מוקצה, האבא שלו לא מרגיש את עוצמת הבעיה, הוא לא מפנים את חומרת העניין, ולכן את זה הילד מרשה לעצמו ואת זה לא.

"ועל כן יאמרו המושלים, חכמים הזהירו בדבריהם, כי מוות וחיים ביד לשון"

(מתוך 'לקראת שבת מלכתא')

אשמח לשמוע רעיונות והצעות ייעול - הכל יתקבל בברכה.

ישראל חיים בלומנטל

לתרומות / הנצחות, או לקבלת העלון באימייל, וכן לתגובות: blu.israel@gmail.com

